

die zijn Geest
Schrift dien-
st Gods, dat
en alle dagen

predikant nog
naar van het
voor de aan-
nel te sterker
b.v. dr. Sneti-
vil overboord-
van den bijbel
o ziet niet in
Nieuw Testa-
die duizenden
geen cultuur,
lijving van ge-
chiedenis, die
in langs orga-
vonden en ge-
teekent, waar-
og opgevoerde
vraagstukken,
wetenschap-
ogl. a. w. blz.
van het Jood-
an dat studie-
orthodoxe is-
che volk" niet
nbarings-
en zijn oero-
gend retro-
spectief. Hij
de absoluut-
ud en Nieuw
enmin kunnea

s van den die-
de in conflict
aard het bes-
ijn verlangens
legang van
vat voorafga-
amte verlan-
roken worden:
breke met de
ods dien-
geschreven en
gaat hier om
at niet slechts
a betere plaats
wezen gelijk-
beginsel, dat
istieke reli-
baarden God,
erkend zien,
neeren aan dit

k" in de predi-
„pium vo-
gestelden eise-
op den achter-
mering aan de
is van de ver-
een faculteit
n uitgebreit, al
eerlijkheid zou
„dat men niet
logie is. Maar
eging, dat een
eelt te spreken
etens der men-
schelijken vindi-
an zijn studie-
en dependante,
want daar is
ent God onder
men wil. Tus-
ambtelijke ver-
ussehen zwet-
pel dezer rijk-
stelling, de be-
nen moet wor-
sche wetgeving.
Wie zal zeggen
onpartijdige (U-
ds dienstweten-
hoe zorgvuldig
iek is men niet
zoo tegen God
re, dat de ware
aar plaats
it paedagogica-
ek mogen sinds
een plaats ge-
de dogmatiek

t die heeft men
maar van den
aar éénheid in
een brandmerk
een rangschik-
beide waardig-
te te beginnen,
er zijn er ook.

olgoetheit en
melde Opstellen.

die wat door de wet van 1876 op het program gezet is, onder de onbereikbaarheid rubriceren en die een loopje nemen met den waan, dat men het ideaal van een faculteit voor godsdienstonderwijs praktisch zou hebben verwezenlijkt. En wat de wetenschappelijkheid betreft, een man als Bayhaek heeft toch het pleit gevoerd voor de onderbrenging van de historie der godsdiensten en van de wijsbegeerte van den godsdienst bij de litterarische faculteit. Hij heeft het gedaan, mede in aansluiting aan Gunning en Meulenbelt. Het is ook tenslotte altijd weer waar, dat de pruisgeving van het neutraliteitsbeginsel en de roep om een positieven geloofsinhoud de wetenschap niet beknibbeld, maar verder brengt.

Zoo blijft vóór alle dingen de gereformeerde belijder volharden bij den eisch, dat men bij het theologisch onderwijs weer een critisch geloofsbeginzel voropstellen zal.

Die eisch hangt niet maar in de lucht, doch heeft ook voor de praktijk zijn beteekenis. Een theologisch onderwijs, dat — ik citeer Roessingh — wel alles leert weten van de priesterkleeding onder Israël, of van zijn offerwinsten, of van den brief van Barnabas, maar dat van God, en van Zijn zelfopenbaring weigert uit te gaan, vraagt reeds voor een vrijzinnig besef accentverlegging. Misschien is het woord „verdieping" wat meer op den man af, en daarom ook nog in vrijzinnigen mond. Maar een gereformeerde heeft met „accentverlegging" of „verdieping" niet genoeg gezegd; hij moet blijven staan op fundamentele verandering; op een andere basis.

En deze houding zal hem nog veel meer eischen aan den predikant en dus ook aan diens vorming, doen stellen.

Ik denk hier aan de bestudeering van de Schrift. Ik zou niet graag generaliseeren, want een bevoordigend en betrouwbaar overzicht omtrent „de" prediking is niet gauw te verkrijgen. Maar er dringen toch wel stemmen door van predikanten, die pas beginnen, ze hebben een massa geleerdheid, maar ze hebben geen boudschap, en als ze die wel hebben zullen, dan hebben ze daarvoor te weinig hun studiegang dank te weten. Aan zijn studie moet een theoloog méér danken, dan dat hij den weg weet tot de commentaren en in het algemeen in staat is, het leven van zijn tijd te kennen. Hij moet zijn ambt kunnen aanvaarden als een, die „de hoedschap gehoord" heeft, aan de academie. Indien incidentele „proeven" van exegetische vaardigheid in willekeurige te kiezen bijbelteksten en perikopen meer dan thans aan de rijks-universiteiten pleegt te geschieden, een plaats krijgen achter een inzicht in de grondregelen der hermeneutiek, zal de winst niet alleen deze zijn, dat, om een speciaal (maar niet individueel) geval te noemen, doctoren in de theologie ophouden, de exegese van Genesis 2 („de slang", de „boomen") te beoordeelen en — te beslissen, maar analogie van gelijkenissen en apokalypsen, doch ze zal, in het algemeen gesproken, ook — en dat is winst voor den Zondag — leeren preeken. Ja, preeken. Nog eens, statistieken zijn onmogelijk. Maar er zijn wel gedrukte preeken, en radiopreeken; soms zelfs worden deze laatste nog eens weer gedrukt door den radiorecipienten leeraar. Met alle bescheidenheid zou ik willen opmerken, dat er honderden preeken gehouden worden, die wel een bijbeltekst boven zich hebben, maar die ook uit den Koran af te leiden zouden zijn, of uit De Veda's of De Kleine Johannes of uit de verzen van J. A. der Munn of de sprookjes van Grimm. Ik heb een preek gelezen, eerst per radio, toen door den druk verspreid, van een ernstig man, over een tekst uit Jesaja. Maar behalve de foutieve vertaling van den tekst, — zelfs populaire lectuur had den prediker kunnen inlichten — verdreef in de uitwerking van den tekst de volstrekte afwezigheid van iets specifiek jesaiaanschen. Dit voorbeeld staat niet alleen. Zou het alleen liggen aan den discipel, of ook aan het onderwijs? Preeken van enkele professoren designati lijden aan hetzelfde euvel. En als er een man opstaat, die een boek afschrijft onder den toch wel actueelen titel: „Wie prodigen wir dem modernen Menschen?" — en diezelfde geeft dan een Praktische Auslegung der N. T. (Fr. Niebergall), dan zien we een groots armoedigheid bij dien toch overigens wel groote. Lijnen van Godsopenbaring — zoo goed als nergens. Ingaan op een speciale theologische gedachte, die den tekst en den context recht doet, — een zeldzaamheid. Met geweldige stukken als Openbaring 11 heeft de prediker „niets zu schaffen"; maar als een meisje of een soldaat aan Simon Petrus zegt, dat zijn galileesch accent hem verbaast, wel, dan krijgen de theologen, hetwelk is, overgezet zünde: de omtrent God geleerden, des hoogleersaars — want dat is hij — wijsheid meer: ze kunnen het gegeven wel gebruiken bij de begrafenissen b.v. van iemand, wiens heele leven een „sprak" van bijbelschen christendom had, die hem „openbaar maakte". Ik geloof, dat er minstens enkele ook Nederlandse tientallen bij zijn met de vondst. Maar waar is bij zulk geknutsel en gepenteur van dezen valsehen schijn van vernunft de godgeleerdheid, waar is de bijbel, waar is de openbaring, waar de lijn, de heilige geschiedenis? Ik hoor geen preeken, maar lees er wel, van verschillende schakeering. Ze laten telkens de verzuchting opkomen, dat er veel welwillende, hoogstaande preekers zijn, die bij al hun bezit toch één ding missen: een inzicht in de groote lijnen der openbaring. Men kan afgeven op den tijd der Voetianen, die aan de proponenten vragen voorlegden als deze: of het op sabbath geoorloofd was, brand te blussen, een ongevallen aschpot op te rapen, een vloot of luia te doodden. En men kan dan ook concluderen, gelijk gebeurt, dat hier een tekort aan „cultuurleven" openbaar wordt; „men weet niet," waarop men zijn energie moet richten, en in schutterige ijver isoleert men zich van „de wereld en de wereldsche dingen." Maar

wie het hiernee eens mocht willen zijn, die vergete niet, dat deze en dergelijke casuistische rariteiten uitloopers waren; en er is geen uitlooper, of er is een tak, een stam, een wortel, iets, dat de moeite waard is. Maar er zijn er ook, die alleen daarom voor „uitloopers" bewaard worden, omdat hun eigen wortel niet opgedoopen is; die misschien niet te weinig „cultuurleven", maar in elk geval wel te weinig theologisch vermogen bezitten. Liever Voetianen, die achter kleine kwetsties groote vraagstukken zien liggen, dan theologen, die den brand van Petrus' ziel of de omgekeerde aschpotten van Jerobeam of de vloeden of luizen van Egypte niet weten ter sprake te brengen in een uur, waarin het „wijde uitzicht op God" niet alleen beredeneerd doch ook gevoeld wordt. Liever Voetiaansche ongelukjes dan Niebergallsche delicatessen. Als ik fernien honger voel, heb ik meer aan een misbaksel van een heuschen broodbakker, dan aan een welverpakte en -geslaagde bonbon. Geloof in de hoogheid der Schrift, die meer is dan hebreuwsche en antiek-christelijke litteratuur, leert ons een taal verzet tegen den wensch van sommigen, dat de inleiding op O. en N. T. minder tijd in beslag zal gaan nemen. Juist omgekeerd; laat ze meer tijd krijgen, en dan niet zoozeer de preciese ordening der perikopen als wel de heilige geschiedenis der openbaring doen zien — en men zal weer preeken over Jesaja kunnen verwachten, die ook wezenlijk wat met Jesaja te maken hebben. En wat daar verder volgt: Jeremia, David, Johannes, Paulus.

Iets anders. Men klaagt steen en been over der domme volslagen gebrek aan inzicht omtrent de ziel die zij te „weiden" krijgen — tenminste in de jeugd van het ambtelijk optreden. Wie hier mee-klagt, die erkennen, dat in de laatste jaren veel verbeterd is: de z.g. „ambtelijke vakken" worden overal veel rijker behandeld dan vroeger; aan godsdienstpsychologisch materiaal onthrekt het niet; en het levend contact met de schare en de individuen zal toch altijd de hoofdzak moeten doen. Maar zoover ik zien kan, wordt toch nog niet zooveel gegeven omtrent de bestaande typen in het geestelijk leven, als mogelijk en wenschelijk is. Feit is, dat de meeste predikanten in de praktijk overrompeld worden door de ongedachte kennismaking met allerlei typen van vroomheid of vroomheidsvertoon, die in hun dagelijksch bestaan hun activiteit ter genezing vragen. Met zeer veel godsdienstpsychologie en godsdienstfilosofie gaat vaak een tekort aan elementaire kennis omtrent wat er in onze eigen polders en heuvels en duinen te koop is, hand in hand. Dit behoort zoo niet te blijven. Materiaal onthrekt niet; van de psychologische laboratoria zou met goelen wij de theologische faculteit voordeel kunnen trekken; en aan folkloristen en psychologen evenals aan psychiaters zou contact met theologen eveneens een grooten — ook correctieven — dienst kunnen bewijzen ter vergelding.

En als ik alles samenvatten mag, dan blijkt de begeerte van den Gereformeerden mensch een vraag om minder details en meer lijnen. Tenminste, — als het eene een offer vraagt van het andere. Deze vraag is in de praktijk aldus om te zetten: desnoeds minder losse en fragmentarische proeven van exegese, doch meer de exegese zelf, en meer hermeneutiek; als 't moet minder jaartallen en meer stroomingen; geen zier minder van het verleden, doch vooral veel meer over zijn invloed op het heden. Minder critiek, maar meer gedachten; eerder resultaten van geleerdheid, dan bewijzen ervan. Liever wat minder van James en Starbuck en wat meer over een Veluwschen of Zeuwschen boer. Voor de praktijk van het ambt meer gezicht op den mensch, en voor de praxis van het christendom vooral een gezicht op God. Een theologendom, dat van veel vreemde velden vruchten plukt en analyseeren wil, doch niet doet zien hoe God in onze wetenschap actueel wordt en brekend en bouwend over de wereld ging, toidat Hij, zonder caesuur te maken, die aanwijsbaar is, ook kwam tot ons, — kan den „parvena" in theologie niet richten. Dat is op één na het ergste oordeel (als men de theologie als formeele wetenschap beziet) en inderdaad het ergste oordeel, zoodra niet materieel haar object, hetwelk is: de levende God, aanschouwt.

Zoo blijft bij den gereformeerden belijder ook in deze dingen de noodzaak van een eigen opbouw uit eigen beginsel bestaan. Ik zeg: de noodzaak.

Uit de erkenning van dezen noodzaak is de liefde voor Vrije Universiteit en Theologische School geboren en gerechtvaardigd. En de opscherping van die liefde is wel van zoo groot belang, dat een herinnering aan de verschillende gronden voor onze plaatsbepaling in het hierboven aangeduide geding niet overbodig is te achten.

K. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

De Schoonheids-liefde als motief in onze religie.

Zoo meen ik het best aan te duiden de zaak, waar om zich beweegt een schrijven van O. K. te B.

Door een preek over 1 Petr. 1:4, is zijn aandacht meer dan tevoren gevestigd geworden op de schoonheid van het heil, dat in Christus is. Sedert hield hem dit gedurig bezig.

Hij moest zich daarbij bekennen, dat deze zijde van het heil hem nooit bijzonder had toegesproken; dat hij veelmeer denkend dan bewonderend bezig was met de dingen, die ons in Christus geschenken zijn, vrees nu, dat er in zijn geloofsleven een bedenkelijke eenzijdigheid is; en zoekt hierover meerder licht.

'k Meen daarom, dat zijn vraag geldt de schoonheidsliefde als motief en daarmee de bewondering als element in onze religie.

Het woord van den Apostel Petrus over „de onbevleete en onverwelte erfenis", dat voor K. aanleiding was over deze vraag te gaan nadenken, wijst ons al dadelijk den weg, dien we hier moeten inslaan. Dat het hem tot nadenken erover bracht, bewijst, dat hij zelf, dien weg intuïtief ook al aanstonds onderscheidde.

Hij verstond, dat onze religie niet willekeurig of naar ons beste weten geconstrueerd mag worden, maar dat ze bepaald wordt door wat ons God heeft geopenbaard in Zijn Woord.

En zoo is het.

De christelijke religie is geloofs-religie, geloofsleven.

En het geloofsleven is nooit iets anders dan de subjectieve reactie op wat ons als geloofsinhoud door onzen God in Zijn Woord geopenbaard werd.

Het wordt daarom van punt tot punt door den objectieven openbaringsinhoud beheerscht en bepaald.

Als het Woord, als de openbaring ook het schoonheids-element een plaats geeft, mag dit element in ons geloofsleven niet ontbreken.

Het moet het geloof dan prikkelen tot werkzaamheid; het moet dan, met andere motieven, onze begeerte naar het ons als schoon geopenbaarde, opwekken; het zoekt bij ons daarvoor dan bewondering en wil dringen tot genieting en aanbidding.

En nu ontbreekt het schoonheids-element in den openbaringsinhoud allerminst.

Integendeel de Schrift brengt het rusteloos naar voren, als ze ons spreekt van Gods „heerlijkheid".

In 't licht, dat ze laat uitgaan over de Schepping, want in den hemel en op de aarde maakt ze ons overal opmerkzaam op de schoonheid van het werk des Scheppers.

En evenzeer in de openbaring van Christus, van het heil, dat in Hem is, en van den Heiligen Geest en zijn werk.

Hij, die de Man van Smarten is, is tegelijk de schoonste der menschenkinderen, en in het Hoogland wordt de Bruid niet moede de schoonheid van haar Bruijom te bezigen.

Het koninkrijk Gods wordt door Jezus niet alleen, in de gelijkenis van den schat in den akker, aangeprezen in zijn oomselijke waardij, maar ook, in die van den parel van groote waarde, om zijn alles te bevengende schoonheid.

De erfenis voor de gelovigen in den hemel bevaard, wordt geroemd als onbevleete en onverderfelijk.

En wat het werk des Heiligen Geestes aangaat. Hij maakt de Bruid in de oogen van haar hemelschen Bruijom zoo schoon, dat deze haar bewondert en prijst. Hij doet de gezaligden blinkende kleederen dragen en een gouden kroon. Hij doet het nieuwe Jeruzalem van den hemel neerdalen als een stad met poorten van paarden, met straten van goud, en waarin al de volkeren der aarde hun heerlijkheid binnendragen.

Dat de Schrift ons zoo naar alle zijden de begeerlijkheid ontdekt van het heil in Christus, van de verlossing der zonde en van de gemeenschap Gods, is, om ons te toonen, hoe daarin de vervulling is van al onze behoeften, de bevrediging van elke begeerte, die onze God Zijn Paradijskinderen inschiep.

Daarom mag geen ervan, mag ook niet het schoonheids-element daarin, onze aandacht ontgaan.

Dat zou ons armer maken, en onzen God een deel der eere rooven, die Hem toekomt.

Trok nu deze schoonheid in God, in Christus, in het koninkrijk der hemelen dusver weinig onze aandacht — dan zou daaruit inderdaad blijken, dat er in dit opzicht zekere eenzijdigheid in ons geloofsleven was.

En dan zullen we weldoen met voortaan meer opzettelijk te letten op dit deel van den inhoud der openbaring.

Doch daarbij moeten we dan, om ons-zelf niet noodeloos allerlei bekommernissen te bezorgen, niet vergeten, dat wij, menschen niet allen denzelfden zielsaanleg hebben. Dat de één van nature meer schoonheids-verlangen in zich omdraagt dan de ander; en dat, in verband daarmee, ook de een meer schoonheids-zin heeft, meer het vermogen om schoonheid te ontdekken en te genieten dan de ander; en dat dit onderscheid in natuurlijke dispositie zich altoos in meerder of minder mate ook in het geloofsleven zal doen gelden.

Niet dus ons-zelfen vergelijken met anderen.

Doch wel onze ziel opwekken om, naar haar vermogen, heel den inhoud der openbaring Gods in zich op te nemen en door het geloof zich toe te eigenen.

En, als we er dan op letten, hoe het Woord het schoone altoos op het innigst verbindt met het ware en het goede, zoo innig, dat ze elkaar wederzijds doordringen, en dat het ware schoon is omdat het waar, en het goede omdat het goed is — dan zal ook wie meer denkend en willend dan bewonderend bestaat, allengs ook het schoone méér benaderen en genieten.

Overigens is er misschien in onzen tijd niet

²⁾ J. Petri, De pred. en de Cultuur, 11.

minder aanleiding om te waarschuwen voor eenzijdige jacht op het schoone in de H. Schrift, dan voor zijn miskenning.

We schijnen tegenwoordig tusschen alle denkbare uitersten te leven. Er is aan de ééne zijde een dor-verstandelijk werken met de waarheid, alsof ze ons niets dan rekensommetjes vóórleef, met volslagen miskenning van wat het gevoel toesprekt en om bewondering roept. Maar er is aan den anderen kant evenzeer een oppervlakkig aesthetisch spel met wat Gods Woord ons aan schoonheid openbaart, waarbij er voor waar en onwaar, goed en kwaad, gerechtigheid en ongerechtigheid, schuld en vloek, voldoening en verlossing, gebod en gehoorzaamheid, geen plaats meer overblijft.

De ellende wordt dan herleid tot het „leelijke“, en de bekoring van het Evangelie gezocht enkel in het „mooie“.

Dan heeft men het in en uit over het mooie van het geloof, het mooie van een daad; ook over een mooi sterven en een mooi begraven worden.

Laat K. er zich niet over verontrusten, als hij in het bewonderen en lofzingen tegen deze firma-Moci niet kan opbieden.

Zijn nuchterder zin zal hem helpen altoos met het kennen te beginnen.

Daar begint ook het geloof mee, zooals de openbaring Gods zich daarop alleréerst richt.

En wie er door het geloof kent, die zal, die moet eindigen met bewonderen en aanbidden.

LITERATUUR EN KUNST.

Onze Mei.

Als men, juist nu de Mei-maand begonnen is, boven dit artikel leest het opschrift „Onze Mei“, verwacht men niet een weerkundige of klimatologische beschouwing, noch ook de overzetting in eigen toonaard van de socialistische leuze.

„Onze Mei“ is de titel van een boek. En die titel is goed gekozen, want het boek is een bundel schetsen over de jeugdijaren van verschillende bekende Schrijfsters. Elk stuk voert den lezer terug naar den Meitijd van haar, die het schreef en dus zegt de verzameltitel „Onze Mei“ precies wat de inhoud is van het boek.

Op verzoek van de Hollandia-drukkerij te Baarn stelde Mevr. van Zeggelen zich in verbinding met eenige bekende vrouwelijke Auteurs van dezen tijd, om van haar een bijdrage te vragen in den bovengenoemden zin. Aan die uitnodiging voldeden Jo van Ammers—Küller, Ina Boudier—Bakker, Carry van Bruggen, Albertine Draayer—de Haas, Anna van Gogh—Kaulbach, Top Naëff, Jeanne Reijneke van Stuwe, Annie Salomons, Marie Schmitz, Elisabeth Zernicke, terwijl over Margo Antink haar man, Carel Scharten, „een brief“ schreef aan de Samensteller en deze zelf ook een bijdrage leverde. Wie behalve dezen werden gevraagd, wordt, m.i. terecht, niet vermeld. Wel missen we eenige namen op deze lijst (geen enkele van onze christelijke Schrijfsters komt er b.v. op voor), maar de oproep leverde in elk geval een twaalfstal meestendeels interessante autobiografie-fragmenten en, in hun samenvoeging, een zeer lezenswaardig boek op.

In een „ter inleiding“ geeft de Uitgeefster¹⁾ zelf aan de strekking van haar verzoek: „Reeds jarenlang was het een onzer lievelingsdenkbeelden als uitgeefster een boek te mogen helpen tot stand brengen, waarin door eenige onzer voornaamste Schrijfsters enkele herinneringen zouden worden vastgelegd uit hare jeugd“. De opdracht was dus ruim genoeg. En als we dan onder deze stukken er enkele vinden, die weinig meer brengen dan enkele herinneringen uit de jeugd van de betrokken Schrijfster (b.v. Anna van Gogh—Kaulbach's „Mijn eerste schooljaar“ of Alb. Draayer de Haas' „Op weg“) beantwoorden deze geheel aan wat werd gevraagd.

De meeste inzenders echter gaven niet slechts een kort verhaal van herinnering, maar kozen zulk een moment, dat voor de lezers van haar latere romans van waarde is of ook vlochten tusschen de regels door beschouwingen over het toen van haar kindertijd en het nu van haar volwassen zijn. En 't zijn juist deze, naar het project, bijkomstigheden, maar voor den lezer belangrijke elementen, die aan dit boek hun waarde geven.

Bij elke schets wordt gereproduceerd een portret van de Schrijfster uit haar Meitijd. Deze portretten leveren voor den bundel een aardige illustratie, die vooral interessant is, als we daaruit de persoon leeren kennen, die we bij de lectuur van een van haar boeken hebben ontmoet (I portret b.v. van Carry van Bruggen doet ons veel uit haar laatste boek „Eva“ begrijpen). Maar van veel meer belang zijn de geschreven portretten, die deze bundel brengt. Want in die afbeeldingen-in-woorden ligt vaak de betekenis, die we zoo juist aangaven: de lezers van de latere romans herkennen daarin de hoofdfiguur van een der boeken en leeren zoo het autobiografisch karakter daarvan verstaan. Heel scherp is in dit opzicht het stuk van Mevr. v. Zeggelen zelf: „Vergeeten in den tuin“. In het kind, dat op een avond door de

meiden in den tuin werd achtergelaten, omdat het koppig vasthield aan een gedane belofte, de Schrijfster zelf dus, herkennen we onmiddellijk Mariamme Hoogland uit den dusgenaamden roman. Heel de omgeving, die hier geteekend wordt, en de aanwijzingen omtrent personen en dingen is die van het Haagsche domineeshuis uit dat boek. En dus leert ons deze schets dat dat boek een autobiografie is, wat de meeste lezers bij de lectuur van dezen mooien roman zeker niet zullen hebben bemerkt. Een zelfde waardij heeft het verhaal van Marie Schmitz, „Het andere Land“. In zijn toon en den aard der mededeelingen, in geheel de sfeer trouwens, herinnert het aanstonds aan den roman „Marietje“ van deze Schrijfster, zoodat we dezen daarmee in zijn karakter kunnen bepalen. En eindelijk is er de schets van Jeanne Reyneke van Stuwe, „Een psychologisch moment“, die direct aansluit bij het pas-verschenen boek van deze Schrijfster: „Jeugd“. Wel blijkt overal in dezen levigen roman, dat ze haar eigen jeugd beschrijft en heeft dus de hier geboden schets niet die verklarende kracht, die de beide andere van belang maakt, maar ze geeft toch ook weer licht over de situatie, die in den roman uitgangspunt is.

Met deze geschreven portretten strekt de waarde van deze bundel verder dan tot die van een gezellig relaas van jeugtherinneringen alleen, krijgt hij ook betekenis in literair-historischen zin.

Omgekeerd ziet men in onderscheidene dezer stukken veelal het portret van de Schrijfster, zooals men dat uit haar boeken kent. Het korte verhaal van Ina Boudier—Bakker b.v. „Jidelheid“ heeft heeltemaal de sfeer van desillusie, die zij in schier iederen roman met altijd weer treffende juistheid teekent. En in haar tweede bijdrage „Vriendschap“ vinden we dadelijk terug haar eigen karakter, zooals we dat kennen uit haar boeken. In het stuk, dat Carry van Bruggen geleverd heeft „De drie deuren“, herkennen we aanstonds de Schrijfster van „Het huisje aan de sloot“, of „Eva“. Het zelfde analyseerende beschouwen van eigen indrukken, hetzelfde verdroomen in eigen zielstemming, zoodat het gebeuren buiten haar werkelijkheid wordt in haar, maar dan getransponeerd naar kinderlijke beleving, vinden we hier. En ook die karakteristieke aanhalingen van Hebreeuwsche woorden of lied-fragmenten, die van haar streng Joodsche opvoeding zijn overgebleven. En om een derde voorbeeld te noemen, de herinnering van Top Naëff aan „Mijn Grootvader en ik“ heeft precies dat pittig-geestige in de opmerkingen, de woord-keus, de typeering, dat we zoozeer bewonderen in „Letje“, haar laatste roman.

Ook door deze eigenschap krijgt de bundel een plaats onder de boeken, die op eenigerlei wijze voor de literatuurgeschiedenis van belang zijn.

Als derde verdienste noemen we het feit, dat verschillende van de bijdragen tot dezen bundel ons inzicht geven in het materiaal, waaruit bekende boeken van de vertellende Schrijfsters zijn opgebouwd. Zoo verklaart het eerste stuk, „Delft“ van Jo van Ammers—Küller allerlei details uit haar „De Opstandigen“. Ze wijst ze zelf aan en doet het origineel, dat tot model heeft gediend, in zijn werkelijkheid zien. Zoo ontmoeten we in de „eenzame, kinderlooze oude vrouw“ uit Boudier—Bakker's schets „Vriendschap“, die een ganschen dag achter de kleine ruitjes van haar huis op een der Amsterdamsche grachten te zien was, het prototype van de domineesvrouw uit „De Straat“. En, om ook hier met drie voorbeelden het gezegde te argumenteeren, in het slotverhaal, dat van Elisabeth Zernicke „Het Onbewuste leven“, valt op die groote invloed van anderen op haar jeugd-denken, die kenmerkend is voor haar roman „Het Schamele deel“.

Dit alles moge ten bewijze dienen voor wat ik zeide, dat veel van wat men hier aantreft van waarde is voor de lezers der latere romans van de diverse Schrijfsters.

Daarnaast is er dan het tweede, dat ik noemde, de vervlechting van herinnering en beschouwing. In bijna ieder stuk vindt men een (of meer) algemeene opmerking(en) over de opvoeding van kinderen, den invloed van jeugdervaringen op de vorming van het karakter, de betekenis van den geest, die de jeugdijaren leidde, voor het latere leven. „We wurden toch wel opgebouwd in onze jeugd voor heel het latere leven“, zegt Carry van Bruggen, „waar we ons ook uit losmaken, waar we ons ook uit bevrijden en dit was het brandpunt, het kloppende hart in die jonge jaren.“ „De grens“, aldus Annie Salomons, „tusschen kind en mensch valt moeilijk te trekken:... onder worden betekent misschien vooral: iets verliezen van den kinderlijken ernst: een beetje luchtiger worden, een beetje bescheidener en deemoediger worden ook, willen we hopen...“ „Telkens nieuw is de jeugd-drama“, zoo leidt Alb. Draayer de Haas haar verhaal in, „altijd weer anders botsen de kleine, nog ongevormde wezentjes op tegen de gebruiken, de gewoonten, waartusschen zij zich gesteld vinden, altijd weer anders kruisen de wegen des levens de kleine, eigen verzonnen paadjes, waarop het kind ging.“

Van zulke opmerkingen is het boek vol. En

ze brengen relief aan in wat wordt verteld, maken de feiten, die er aanleiding toe zijn, ook voor anderen, dan de Schrijfster zelf, van belang.

Slechts één schets is er in dit mooie en veelzins rijke boek, die de zorgvuldig bewaarde grenzen van het objectieve overschrijdt. Dat is die van Carry van Bruggen. Literair is haar verhaal van de Drie Deuren m.i. het beste van alles wat we te genieten krijgen. Haar voortreffelijk literair talent komt hier uit juist in dat wat het zoo voortreffelijk maakt: het zeldzaam zuivere analyseerend vermogen. Uij artistiek oogpunt is dan ook de lectuur van deze bijdrage een genot.

Maar — ook dat is karakteristiek voor Carry van Bruggen — ze kan zich niet weerhouden in haar weerzin tegen den godsdienst. Van het Joodsche geloof, waarin ze is opgevoed, met zijn strenge vormen zegt ze: „eens dufde ik (het) met de heele rest van mij af, met alles wat ik toen voelde als dwang en belemmering, levenloos vormendienst, de onverteerbare leerstof, die ik dag-in-dag-uit, jaar-in-jaar-uit te slikken kreeg, daar achter die derle deur“ (is de deur van de Joodsche School). Even verder uit ze haar afkeer van dat verlaten geloof, door te wijzen op hen, „voor wie dat oude oudtijds het ideaal vertegenwoordigde, van de soort, die nooit vergeten dat de mensch „bij brood alleen niet leven kan“ (en daarom) zich keerde tot levende, nieuwe, moderne idealen.“ En nog hatelijker is haar uitlating over de nieuwe christelijke school, die op de plaats der oude gebouwd is... „Het lijne school“ onderging alleen een uiterlijke gedaanteverwisseling — de „Vreeze des Heeren“ wordt er nu onderrecht in een gloednieuw gebouw, dat letterlijk druip van het vet der rijkssubsidie.“

Dat een dergelijke onbekookte grofheid dit mooie boek ontsiert is buitengewoon jammer. Want voor het overige is het zoo goed in den objectieven toon gehouden, dat men nergens pijnlijk zich stoet. En dat is, naast al het andere, niet de minste verdienste.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Mother India by Katharine Mayo.

II. (Slot).

Het vreeselijke lot van de kind-vrouwjes — hier geen politieke benaming voor een lief jong vrouwje, maar tragische werkelijkheid: kinderen, die men vrouw gemaakt heeft — is wel het meest schokkende gedeelte van Katharine Mayo's boek. Maar al is de rest minder sensationeel, — minder belangrijk, minder belangwekkend is het niet.

Hier is een rijk bewijsmateriaal voor de stelling, dat de Engelschen met het toekennen van zelfbestuur in Britsch-Indië wel héél, héél voorzichtig moeten zijn: ook bij de uiterste bedachtzaamheid in het bewandelen van de weg er heen, is het nog allesbehalve zeker, dat de uitkomst de goede bedoelingen niet absoluut teleur zal stellen, en men niet een chaos zal scheppen, waar men een geordende zelfstandigheid op het oog had.

Want de schreeuwers om onafhankelijkheid — immers met minder dan een algeheele verdwijning van de Britten zijn ze niet tevreden — zijn slechts een betrekkelijk kleine groep intellectuelen, geïndustrialiseerd aan de Universiteiten, van wie er veel te veel zijn. Want bij de driehonderd miljoen overige Indiërs verdwijnen ze bijna in het niet, maar om allemaal een goed bezoldigde ambtenaarsbetrekking te krijgen — en dat is het eenige doel, waarvoor ze studeeren — is hun aantal veel te groot. Dat heeft ontevredenheid gekweekt.

Het onderwijs in Britsch-Indië is topzwaar. Trouwens, het is aan de verkeerde kant begonnen. Wanneer men aangevangen was met door dit heele reusachtige keizerrijk in alle dorpen en dorpjes doordenvoudige lagere scholen te stichten, en wanneer deze lange, lange jaren hun werk hadden gedaan, dan zou men daarna scholen voor voortgezet onderwijs hebben kunnen oprichten, om, weet na eenige decennien, het gebouw met een of meer inrichtingen voor hooger onderwijs te voltooien. Aldus heeft een wijs man gesproken, die door Mejuffrouw Mayo wordt aangehaald, — maar... dit is een mooie theorie, welke, als zoovele schoone abstracties, meensloot zoodra ze met de praktijk in aanraking gebracht wordt.

Want waar zou men de leerkrachten voor al die lagere scholen vinden? De ontwikkelde Indische mannen halen er de neus voor op, en de vrouwen kunnen het niet: ten eerste omdat een vader al z'n best doet, om z'n wichten van om ende bij zeven jaar uit te huwelijken, waarin hij in de regel wel slaagt, en dan gaan ze spoedig hun dankere kerk in, waaruit ze niet meer terugkeeren; en ten tweede omdat een Indiër zich geen jonge zelfstandige vrouw kan denken, die morcel gaaf is, en een huwbaar meisje geen uur zonder toezicht in het gezelschap van een vreemde man — wie dan ook — vertrouwd is: tien tegen een dat ze voor haar leven geschonden wordt.

Zoo zijn er verscheiden universiteiten in Engelsch-Indië, maar het lager onderwijs op de dorpen — waar negentig procent van de bevolking woont — is nog nauwelijks begonnen gegeven te worden.

¹⁾ De Hollandia-drukkerij, Baarn.

En de s
an zelfsta
ven, doen
het eigenl
't minst n
Bovendien
does, al is
hen. Een
deelte, is
fannatieke
overveerde
nen ze in
strijdlustig
de Afghaa
sprong, te
vossenlist
De ge
schen en
van bloed
zweigende
Bovendien
Sinds h
heid Hindi
weten te
Maar n
komen, of
tig te voel
aathelsten
nooit zult
schappij v
Hindoes,
de lakens
Even so
ghandi's
water vers
Muzelman
zende, nu
Er is n
angst om
Britten zie
Het zijn
de overige
indeeling
als de pe
behandeld,
van de e
loria, uitd
de reger
bestand. I
nen te ad
sche bestu
van het
en hen b
En dan
aan een b
Hindoe-hu
der de k
regeren.
Zij zijn
hun positi
zij, de ab
schikken
Hindoe-am
opgeblazen
wegvragen
Nauwelij
keerd zijn
breken: 3
vorsten.
Neen, I
thans nog
Katharin
tannie zie
weg naar
zekere zel
door al l
De zoog
recht wo
ken en ra
enteeren
lijkheid oc
lung achte
zins ontv
vooral op
Indië! —
waar het
werkelijke
schaafde
wel niet
Als je
leest in l
Katharine
zucht: Lat
wezen, en
Indië wil
tuelen, d
contact in
gevarieerd
Maar d
de hoop
we geen
neur Gene
zaamheid
het eenig

¹⁾ Ook on
man van d
de Engelsch
best te sch
van zijn volk g